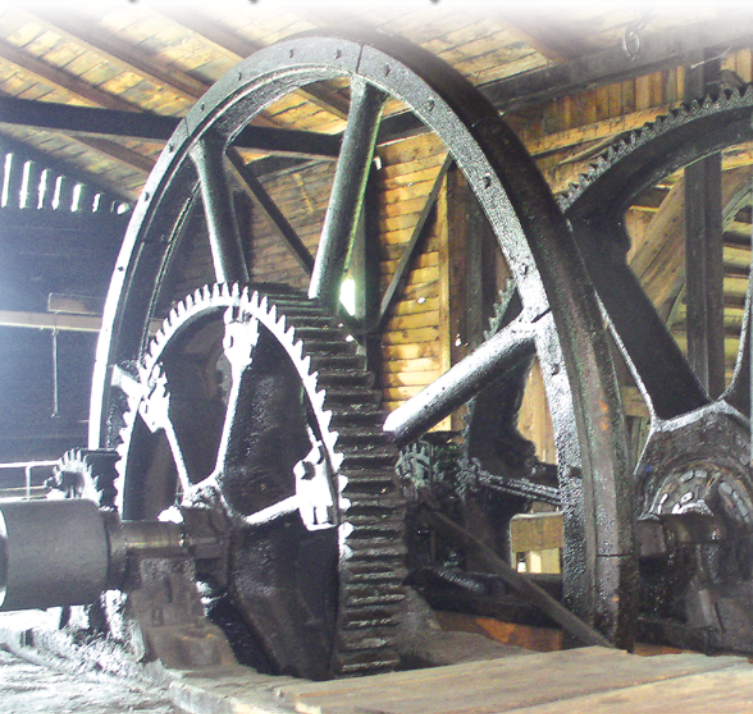

Gościniec Świętokrzyski

Strumienie historii
świętokrzyskie zabytki techniki

Świętokrzyskie

Informacje o województwie świętokrzyskim

Województwo Świętokrzyskie zajmuje powierzchnię 11.691 km². Podzielone jest na 102 gminy i 14 powiatów, w tym jedno miasto Kielce na prawach powiatu. Największym terytorialnie miastem województwa i jego głównym ośrodkiem miejskim, przemysłowym, kulturalno-naukowym są Kielce. Pozostałe większe miasta to: Ostrowiec Świętokrzyski, Starachowice, Skarżysko-Kamienna i Sandomierz.

Województwo Świętokrzyskie położone jest w południowo-wschodniej części Polski. Zamieszkuje je ok. 1,3 mln mieszkańców. Region znajduje się w samym centrum kraju, na skrzyżowaniu ważnych szlaków komunikacyjnych.

Świętokrzyskie graniczy z sześcioma województwami: od północy z mazowieckim, od wschodu z lubelskim, od południowego-wschodu z podkarpackim, od południa z małopolskim, od południowego-zachodu ze śląskim, a od zachodu z łódzkim. Cały region położony jest w lewostronnej części dorzecza Wisły.

Województwo Świętokrzyskie to region bardzo atrakcyjny. Na turystów czeka tu nieskazitelnie czyste powietrze, niebo pełne ptactwa, ogromne polacie lasów będące schronieniem licznych gatunków zwierząt, wijące się rzeki i strumienie, pola i łąki, góry i doliny usłane licznymi szlakami turystycznymi, zarówno pieszymi, jak i rowerowymi, wiodącymi przez przepiękne zakątki województwa. Odważniejsi mogą latać, jeździć na nartach czy ścigać się na torze wyścigowym.

Województwo Świętokrzyskie to jednak nie tylko rozrywki dla ciała, ale przede wszystkim balsam dla duszy. Historia przeplata się z legendą, wspaniałe zabytki architektury, kultury i pomniki przyrody przybliżą nam zamierzchłe czasy, przedstawiają nam region sprzed setek lat. Kościoły, zamki, pałace, kapliczki, muzea, to wszystko czeka na Państwa w każdym zakątku świętokrzyskiej ziemi. Niektóre licznie odwiedzają turyści, inne mało uczęszczane, troszkę zapomniane, urzekają swym niedocenionym, dziewiczym pięknem, czekając na ponowne odkrycie.

Będąc w Świętokrzyskiem nie można się nudzić dzięki odbywającym się tutaj regularnie wydarzeniom kulturalnym, a przede wszystkim dzięki ludziom, którzy przygotowali dla Państwa doskonałą bazę noclegową, uśmiechające restauracje i słodkie kawiarenki.

Zapraszamy!

Świętokrzyskie zabytki techniki

Na terenie obecnego województwa świętokrzyskiego człowiek pojawił się około sto tysięcy lat temu. Ślady jego bytności stwierdzono między innymi w jaskini Raj, gdzie wykopano prymitywne narzędzia kamienne. Krzemień służący do wyrobu broni i narzędzi wydobywano w pobliżu wsi Magonie koło Ostrowca Świętokrzyskiego, gdzie obecnie jest rezerwat archeologiczny i przyrodniczy Krzemionki Opatowskie. W okresie rzymskim rozwijał się w Górach Świętokrzyskich jeden z największych ośrodków produkcji żelaza z rud darniowych. Wytopu żelaza na dużą skalę dokonywano w piecach dymarskich, których pozostałości można oglądać w Muzeum Starożytnego Hutnictwa Świętokrzyskiego w Nowej Słupi. Rozwój gospodarczy regionu położonego między Wisłą i Pilicą związany był i jest z licznymi bogactwami naturalnymi. Na przestrzeni wieków wydobywano tu rudy miedzi, żelaza, srebra i ołowiu. Bogactwem tej ziemi były i są złoża skały wapiennej, gipsu i kamienia budowlanego. W przeszłości zakłady przemysłowe powstawały nad rzekami: Kamienną, Czarną i Bobrzą, których woda poruszała koła wodne będące napędem wielu urządzeń w tych zakładach. Huty pracowały w oparciu o miejscowe złoża rud żelaza. Intensywna rozbudowa zakładów przemysłowych na terenie kielecczyny miała miejsce w okresie działalności Stanisława Staszica. W tym czasie powstała w Kielcach Dyrekcja Główna Górnicza i Szkoła Akademiczno-Górnicza. Obszar, na terenie którego spotkać można pozostałości tych zakładów nazywany jest obecnie Staropolskim Okręgiem Przemysłowym.

Zabytkowy Zakład Hutniczy w Malencu

Wieś leży tuż przy zachodniej granicy województwa świętokrzyskiego nad rzeką Czarną Konecką. W roku 1784 Jacek Jezierski, kasztelan łukowski, założył tu zakład składający się z tartaku, drutarni i fryszerni z 11 młotami. Surówki do zakładu metalurgicznego dostarczał wielki piec w Kawęczynie, a rudę dowożono z miejscowości: Machory, Kołoniec i Ruda Maleniecka. Tutejsza kuźnica wytwarzała, między innymi, stalowe odkuwki na lufy do słynnych sztucerów produkowanych w królewskich manufakturach w Kozienicach. W pięćdziesiąt pięć lat później dokonano modernizacji zakładu budując walcownię, młotownię i topornię. W połowie dziewiętnastego stulecia zainstalowano 15 gwoździarek do produkcji gwoździ ciętych z blachy, pracowało tu wówczas 80 robotników. Wkrótce ponownie zmodernizowano fabrykę i podjęto produkcję łopat, szpadli i okuć budowlanych. Do napędzania urządzeń zakładu służyły trzy koła wodne poruszające system pasów transmisyjnych, uruchamiających następnie prasy, gwoździarki, nożyce, młoty i miechy pieca grzewczego. Do produkcji łopat i gwoździ używano zużytych obręczy kół od wagonów kolejowych. Kiedy w roku 1939 zamontowano silnik elektryczny do napędu maszyn zatrudnienie wzrosło do 250 osób. W 1950 roku zaprzestano produkcji gwoździ, a siedemnaście lat później zakład zamknięto, a produkcję przeniesiono do nowego obiektu. Od 1970 roku zakładem opiekują się studenci Politechniki Śląskiej. Gdyby nie tabliczki przy prasach, gwoździarkach i innych urządzeniach wydawać by się mogło, że robotnicy tylko na chwilę oddalili się od maszyn by posilić się i odpocząć. Jest to po prostu „żywe” muzeum. Obiekt znajduje się pod opieką Starostwa Powiatowego w Końskich.

Zabytkowy Zakład Hutniczy
Maleniec 54, 26-242 Ruda Maleniecka
tel. 041 373 11 42
czynne codziennie do zmroku
www.zzhmaleniec.republika.pl

Muzeum Staropolskiego Zagłębia Przemysłowego w Sielpi

Budowę walcowni i pudlingarni w Sielpi Wielkiej rozpoczęto w 1821 roku z inicjatywy Stanisława Staszica. Energii dostarczała spiętrzona rzeka Czarna, która za pośrednictwem dwóch wielkich kół wodnych poruszała wszystkie urządzenia w fabryce.

W skład wyposażenia zakładu wchodziły piece pudlingarskie, młot czołowy do przekuwania bochnów, walcarka wstępna do walcowania kęsisk, nożyce do cięcia blach, pakiciarka, piece grzewcze, dwa zespoły walcowni prętowej i tak zwanej małej oraz dwa koła i turbina wodna będąca chlubą dzisiejszego muzeum, którą projektował Philippe de Girard.

Zakład w Sielpi bazował na surowcach miejscowych. Rudę wydobywano w okolicach wsi Kawęczyn, na miejscu ją przetapiano w wielkich piecach, a w walcowni i pudlingarni w Sielpi Wielkiej przerabiano żelazo na stal. W drugiej połowie XIX wieku zakład podupadł na skutek braku surowca i dużej konkurencji zakładów pracujących w oparciu o węgiel kamienny w Zagłębiu Dąbrowskim.

Od 1921 roku walcownia zaprzestała produkcji, a w 1934 roku przekazana została na lokalne Muzeum Techniki i Przemysłu Hutniczego. Muzeum zostało zdewastowane w latach 1939-1945, okupant wywiózł z niego 72 wagony żelaza, urządzeń i wyposażenia fabryki.

W latach 1956-1959 zakład odremontowano urządzając niewielką wystawę, a muzeum reaktywowano oficjalnie w 1962 roku nadając mu nazwę Muzeum Zagłębia Staropolskiego.

Jedynym oryginalnym ale okazałym eksponatem jest żelazne koło śródbierne poruszające koło zamachowe. Usytuowane jest ono nad głębokim na 8 metrów kanałem.

Do najbardziej cennych eksponatów muzeum należą: dmuchawa parowa z XIX wieku, maszyna parowa z 1858 roku najstarsza z zachowanych w Polsce, tokarka czołowa z XIX w.

**Muzeum Staropolskiego
Zagłębia Przemysłowego**

ul. Słoneczna 19, Sielpia, 26-200 Końskie
tel. 041 372 02 93

Muzeum Przyrody i Techniki w Starachowicach

Starachowice powstały prawdopodobnie około poł. XV w. przy istniejących tu kuźnicach. W XVI wieku na obecnym terenie miasta działała kuźnica Starzechowska. W 1789 roku z fundacji opata wąchockiego Rupkiewicza zbudowano pierwszy wielki piec. Kolejny etap w rozwoju tego przemysłu w mieście nastąpił po 1815 roku. Stanisław Staszic opracował plan „ciągłego zakładu fabryk żelaznych na rzece Kamiennej”. Od 1841 roku zaczynają działać trzy wielkie piece opalane na węgiel drzewny. Do dnia dzisiejszego zachowały się obiekty z tamtego okresu: fundamenty trzech wielkich pieców, tarasowy układ technologiczny huty oraz podziemny kanał wodny (240 m.), który odprowadzał wodę.

W 1897 roku rozpoczęto budowę nowych zakładów z wielkim piecem na koks, który był czynny od 1899 r. Zakład działał do 19 marca 1968 roku. 12 lutego 1966 roku Wojewódzki Konserwator Zabytków w Kielcach uznając wartość Zakładu - wpisał Zespół do rejestru zabytków województwa.

Obecnie na terenie zakładu wielkopiecowego działa Muzeum Przyrody i Techniki Ekomuzeum im. Jana Pazdura gdzie można obejrzeć unikalny wielki piec z 1899 roku z zachowanym technologicznym ciągiem hutniczym oraz jedną z największych na świecie maszynę parową, która trafiła do Starachowic z Powszechnej Wystawy Przemysłowej w Paryżu w 1889 roku.

Ekspozycja zawiera także zabytki techniki samochodowej i zbrojeniowej Zakładów Starachowickich. Są tu między innymi: pierwszy samochód ciężarowy STAR 20 i terenowy STAR 266, który uczestniczył w X Jubileuszowym Rajdzie Paryż-Dakar. Muzeum prezentuje także bogate zbiory paleontologiczne, między innymi tropy dinozaurów z okresu jurajskiego.

**Muzeum Przyrody
i Techniki Ekomuzeum im. Jana Pazdura**
ul. Wielkopiecową 1, 27-200 Starachowice
tel. 041 275 40 83
www.ekomuzeum.pl

Kuźnica Mechaniczna w Starej Kuźnicy

Miejscowość położona nad rzeczką Młynkowską u stóp Wzgórz Koneckich. Dojechać do niej można z trasy Końskie - Przysucha skręcając w miejscowości Młynek Nieświński.

Znajduje się tu jedyna w Polsce zachowana w pierwotnej postaci kuźnica z miechami i młotem, które w przeszłości napędzane były przez koło wodne. Młot naciskowy z początku XIX wieku należy do typu jaki został sprowadzony do Polski na przełomie XVII i XVIII wieku. Młot ten poruszany był przez koło nasiebierne poruszające wał z osadzonymi na nim palcami - drewnianymi, mocnymi kółkami. Palce te naciskały niesymetrycznie osadzony na osi młot, który potem opadał samoczynnie na podstawiony kęs rozpalonego żelaza. Drugie koło wodne poruszało miechy skrzynkowe zwane polskimi, które wtłaczały powietrze do pieca, gdzie rozgrzewano materiał do kucia. Wszystkie te urządzenia wykonane na początku XIX stulecia, zachowały się w niezmiennym stanie i pracowały do 1957 roku. W ostatnich latach działalności produkowano na nich narzędzia rolnicze głównie lemiesz i siekiery, a także okucia, haki, klamry itp. Obok młota naciskowego zachowało się także wiele drobnego sprzętu używanego w cyklu produkcyjnym jak nożyce do cięcia blachy, obcegi, szczypce i tak zwana baba młota.

Ludzie pracujący przy młocie musieli mieć ogromne doświadczenie bo regulacja szybkości opadania młota następowała tylko przez zwiększenie lub zmniejszenie dopływu wody na koło wodne. W czasie wakacji organizowany jest w tej miejscowości Festiwal Technologiczno-Turystyczny „Kuźnice Koneckie”. Można wtedy między innymi obejrzeć pracujące w kuźni urządzenia. Staw w którym zgromadzona była woda do poruszania urządzeń jest dziś także miejscem wypoczynku licznych turystów, którzy odwiedzają tą miejscowość.

Kuźnia Mechaniczna
Stara Kuźnica 46, 26-200 Końskie
tel. 041 371 91 87

Ruiny zakładu wielkopiecowego w Samsonowie

Tradycje hutnicze tej miejscowości sięgają XVI wieku, czynna była tu w tym czasie kuźnica wodna. Pierwszy zakład wielkopiecowy, własność biskupów krakowskich, wymieniany jest w 1645 roku. Produkowano tu działa polowe, kule i szyzaki. Na początku siedemnastego stulecia właściciele huty samsonowskiej zakupili kuźnie w pobliskich miejscowościach: Humer, Świątko, Suchyniówek, które tworzyły tak zwany klucz samsonowski. W 1778 roku, na miejscu zrujnowanego pieca, powstał nowy z fundacji biskupa krakowskiego Kajetana Sołtyka. Dotrwał on do roku 1816. Z inicjatywy Stanisława Staszica w 1818 roku rozpoczęto budowę nowego, dużego zakładu wielkopiecowego wraz z osiedlem mieszkaniowym dla pracowników. Wielki piec ukończony i uruchomiony został w 1823 roku. W 1835 roku – data na wielkim piecu – nastąpiła ponowna przebudowa zakładu. Siłą napędową urządzeń w hucie była woda rzeki Bobrzy, doprowadzona do zakładu sklepionym kanałem. Do 1831 roku produkowano tu między innymi czerepy do pocisków rakietowych konstrukcji J. Bema. Samsonowska huta pracowała do 1866 roku, kiedy to została zniszczona pożarem, od tego czasu popadała w ruinę. W centralnej części ruin znajduje się wielki piec, najwyższą budowlą jest wieża gichtociągowa, z której dokonywano zasypu pieca wśadem czyli węglem, rudą i topnikami. Pomieszczenia po prawej stronie pieca mieściły dmuchawę, a po lewej maszynę parową, którą huta samsonowska zyskała po modernizacji w 1829 roku. Duże hale po lewej stronie pieca były pomieszczeniami modelarni i suszarni, a po prawej emalierni. Pomiędzy nimi znajdowała się odlewnia. Staw gromadzący wodę, znajdujący się po drugiej stronie drogi prowadzącej do Szafasu powoli zarasta, ale sklepiony kanał pod tą drogą jest jeszcze zupełnie czytelny.

Lokalna Grupa Działania

„Dorzecze Bobrzy”

ul. Urzędnicza 8, Miedziana Góra

tel. 041 303 22 44

www.dorzeczebobrzy.pl

Mur oporowy w Bobrzy

Nad rzeką Bobrzą, w miejscowości o tej samej nazwie, od szesnastego wieku pracowały kuźnice i wielki piec, w którym wyrabiano między innymi działa i kule artyleryjskie. Nowy zakład wielkopieczowy w Bobrzy zlokalizowany został w 1824 roku przez Druckiego-Lubeckiego. Projekt zakładał wybudowanie pięciu wielkich pieców usytuowanych wzdłuż skarpy wzgórza. Nad nimi, na wzniesieniu wzmocnionym murem oporowym, zakładano postawienie sześciu budynków zakładu. Nie zapomniano o przyszłych pracownikach, dla których miało stanąć małe osiedle złożone z kilkunastu domków. Do 1830 roku wybudowano: staw wraz kanałami, mury oporowe, cztery węgielnie, trzy piece do prażenia rudy, dwa składy na rudę oraz dziesięć budynków osiedla mieszkaniowego. Całkowitej realizacji projektu wybudowania największego w ówczesnych czasach zakładu hutniczego przeszkodziła klęska powstania listopadowego. W wybudowanych już halach zlokalizowano więc na kilkadziesiąt lat gwoździarnię, a po II wojnie światowej mechaniczną tkalnię. Do dziś zachowało się wiele z tego niedokończonego zakładu wielkopieczowego.

Najbardziej imponująco prezentuje się mur oporowy o długości około pół kilometra i maksymalnej wysokości 15 metrów, który zabezpieczał wzniesienie przed osuwaniem się, a z korony którego miało się odbywać zasypywanie wsadu do wielkich pieców. Z budynków zakładu pozostały dawne hale, domy osiedla i mury węgielni. Jest też dobrze zachowany staw, w którym miała być gromadzona woda i kanały, którymi miała ona dochodzić do kół wodnych. W ostatnim czasie teren zakładu uporządkowano i przystosowano do zwiedzania. Wytyczono ścieżki, w miejscach niebezpiecznych postawiono ogrodzenia.

Ruiny leżą nieco na uboczu, w miejscowości Ćmińsk na trasie Kielce – Łódź trzeba zjechać w bok i malowniczymi zakolami drogi dojeżdża się miejsca, gdzie można zaparkować samochód.

Lokalna Grupa Działania

„Dorzecze Bobrzy”

ul. Urzędnicza 8, Miedziana Góra

tel. 041 303 22 44

www.dorzeczebobrzy.pl

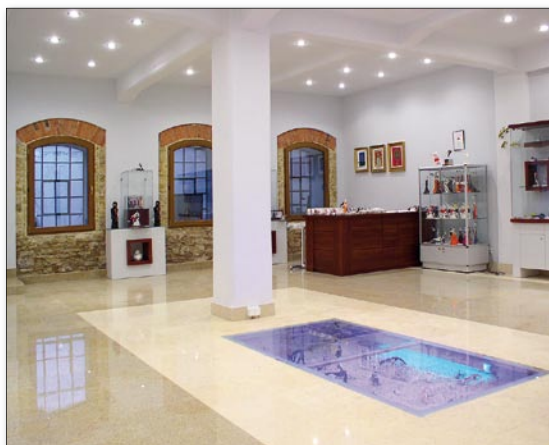
Walcownia w Nietulisku Dużym

Walcownia w Nietulisku wybudowana została w latach 1834-45 i była jedną z inwestycji powstałą w ramach uprzemysłowienia doliny rzeki Kamiennej. Pierwszym ogniwem „Kombinatu Kamiennego” były Starachowice, gdzie znajdował się wielki piec. W Michałowie i Brodach powstały pudlingarnie, a w Nietulisku – walcownia. Zakład powstał w ramach działalności inwestycyjnej Banku Polskiego, a realizacją kierował budowniczy i architekt Karol Knake. Budowę zakładu rozpoczęto od wzniesienia osiedla dla pracowników. W sumie zbudowano 41 domków. Energii dla urządzeń fabryki miała dostarczać woda gromadzona w stawie o powierzchni ponad 6 ha. Staw napełniany był wodami z dwóch rzek: Kamiennej i Świśliny. Woda z rzeki Kamiennej doprowadzona była do Nietuliska 7-kilometrowym kanałem, którym także transportowano z zakładu w Brodach półfabrykaty. Aby zabezpieczyć układ wodny zakładu przed zniszczeniem w czasie fali powodziowej, wybudowano przewał boczny od rzeki Świśliny do kanału kunowskiego. Główny budynek walcowni stanowiła hala wsparta na 14 żeliwnych kolumnach, w której znajdowały się między innymi: dwa koła wodne o średnicy 10 metrów, koła zamachowe, suwnica, walcarki, tokarnie, piece grzewcze. Urządzenia walcowni zostały wykonane w Fabryce Maszyn w Białogonie. Turbiny wodne napędzające urządzenia walcowni były jednymi z pierwszych w Królestwie Polskim. Upadek walcowni nastąpił po powodzi w 1903 roku, która zniszczyła zbiornik wodny w Brodach i odcięła zakład od zasilania z rzeki Kamiennej. Do dziś zachowały się kamienne przepusty, kanały, komory turbin. Najbardziej okazałe są ruiny dużej, klasycystycznej walcowni. W dawnym budynku portierni mieści się przedszkole, a budynek administracyjny to obecnie szkoła, w której funkcjonuje schronisko młodzieżowe. Od niedawna w pobliżu ruin zakładu istnieje kort tenisowy.

Szkolne Schronisko Młodzieżowe
Nietulisko Duże 30, 27-222 Kunów
tel. 041 261 11 05

Żywe Muzeum Porcelany w Ćmielowie

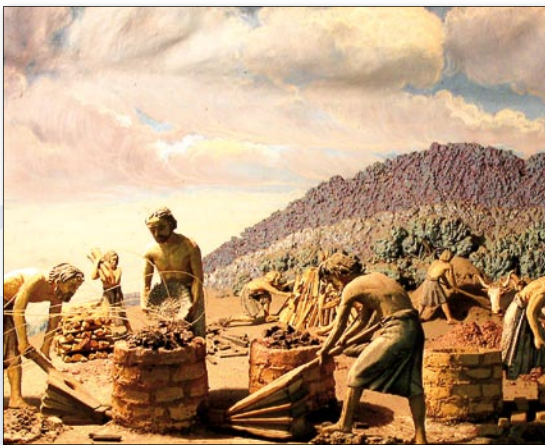
Początki produkcji ceramiki w Ćmielowie to rok 1790. Powstała wtedy pierwsza manufaktura, która z czasem rozrosła się w dużą fabrykę. W roku 1936, na skutek zmian organizacyjnych, powstały dwa oddzielne zakłady. Jeden specjalizował się w ceramice użytkowej, drugi w produkcji ceramiki ozdobnej. Z tego drugiego w 1996 roku powstała Fabryka Porcelany AS. Aktualnie zajmuje się odtwarzaniem oryginalnych figurek porcelanowych z lat 60-tych XX wieku, zaprojektowanych przez wybitnych plastyków, między innymi przez: L. Tomaszewskiego, M. Naruszewicza, H. Orthwen, H. Jędrasiaka. Kolekcją figurek porcelanowych z Ćmielowa szczycą się galerie między innymi w: Chicago, Nowym Jorku, Berlinie, Paryżu, Moskwie. Figurki wytwarzane są z najwyższej jakości porcelany angielskiej. Każda ma swój numer seryjny, znak firmowy i indywidualny certyfikat. Przy Fabryce Porcelany AS w Ćmielowie, w wydzielonych salach, mieści się Żywe Muzeum Porcelany. Przechodząc od jednego stanowiska do drugiego można prześledzić cały cykl produkcyjny. Na oczach zwiedzających pracownicy fabryki wykonują prawdziwe dzieła sztuki. Jeśli ktoś chce, może brać czynny w nim udział, samodzielnie wykonując figurkę z porcelany. W trakcie zwiedzania istnieje także możliwość samodzielnego wybitcia pamiątkowej monety z okazji 500-lecia nadania praw miejskich miejscowości Ćmielów. Zwiedzających muzeum czeka jeszcze wizyta w dawnym piecu do wypalania ceramicznych wyrobów. W niewielkim, okrągłym pomieszczeniu, w tajemniczej atmosferze, oglądają film o Ćmielowie i wysłuchują gawędy o fabryce. Na zakończenie zwiedzania muzeum warto obejrzeć wzorcownię fabryki. W gablotach umieszczonych na ścianach i... w podłodze eksponowane są piękne, unikatowe wyroby Fabryki Porcelany AS.

Żywe Muzeum Porcelany w Ćmielowie
ul. Sandomierska 243, 27-440 Ćmielów
tel. 015 861 60 40, 015 861 53 12
www.as.ćmielow.com.pl

Muzeum Starożytnego Hutnictwa Świętokrzyskiego w Nowej Słupi

Rozwój miejscowości związany był z hutnictwem żelaza. Dwa tysiące lat temu, był to największy w Europie ośrodek hutniczy. Stwierdzono to w czasie badań archeologicznych, których początki sięgają lat pięćdziesiątych ubiegłego wieku. Przebadano wiele stanowisk i odkryto ponad 300 tysięcy pozostałości pieców hutniczych, tak zwanych dymarek. Jedno ze stanowisk można obejrzeć w Muzeum Starożytnego Hutnictwa Świętokrzyskiego w Nowej Słupi. Tu także eksponowane są kłoce żużla, rudy żelaza, jest przekrój zrekonstruowanej dymarki i makieta osady starożytnych hutników. Produkcja żelaza rozpoczęła się na tym terenie w pierwszych wiekach p.n.e. Jednak masowa produkcja żelaza miała miejsce w III i IV wieku. Do produkcji żelaza używano miejscowych rud: limonitu, hematytu i syderytu. Proces wytopu odbywał się w piecach dymarskich, które miały kształt walca o średnicy od 35 do 55 cm częściowo zagłębionych w ziemi. Dymarki budowane były z gliny zmieszanej z posiekaną słomą. Tuż nad ziemią w ścianie pieca dymarskiego znajdowały się otwory, którymi doprowadzano za pomocą miechów powietrze. Wytop żelaza trwał około 24 godzin. Po zakończeniu procesu górną część dymarki, w której zebrало się gąbczaste żelazo rozbiegano, a w ziemi pozostawał żużel. Następnie żelazo to przekuwano aby usunąć resztki żużla. Potem można już było z niego robić broń lub narzędzia. Początkowo budowano pojedyncze dymarki, potem powstawały całe piecowiska składające się z dwóch ciągów trójek lub czwórek pieców. Obliczono, że globalna ilość wyprodukowanego żelaza wynosiła około 4 tysiące ton. Znalezione w czasie badań archeologicznych liczne monety rzymskie świadczą, że żelazo eksportowane było do imperium rzymskiego.

**Muzeum Starożytnego
Hutnictwa Świętokrzyskiego
im. Mieczysława Radwana**
ul. Świętokrzyska 59, 26-006 Nowa Słupia
tel. 041 317 70 18

Krzemionki koło Ostrowca Świętokrzyskiego

W okresie młodszej epoki kamienia, prawie 5000 lat temu, czynna była w Krzemionkach koło Ostrowca Świętokrzyskiego kopalnia krzemienia pasiastego. Krzemień stanowił wówczas podstawowy surowiec do wyrobu narzędzi i broni. Z krzemienia produkowano między innymi siekiery i grociki strzał. Początkowo surowiec zbierano na powierzchni ziemi. Potem zaczęto budować pionowe szyby i wreszcie, łączono je poziomymi chodnikami. System korytarzy podziemnych był oświetlany łuczywami i miał doskonały system wentylacji. Chodniki były bardzo niskie, górnicy pracowali na kłęczkach. Badacze stwierdzili, że produkowano tu około 20 tysięcy narzędzi rocznie, które rozchodziły się w promieniu 600 kilometrów. Krzemień tutejszy był i jest bardzo ceniony także ze względów estetycznych, wyróżnia się pięknym, pasiastym wzorem. Kopalnia krzemienia odkryta została w 1922 roku przez wybitnego geologa, profesora Jana Samsonowicza. Stwierdzono wtedy na powierzchni ziemi pozostałość około 5000 szybów. Kilka lat później podjęto starania o utworzenie tu rezerwatu archeologicznego. Następnie po latach prac archeologicznych utworzono Muzeum i Rezerwat Archeologiczny z podziemnymi trasami turystycznymi. Na potrzeby turystów wykonane zostały chodniki, którymi już nie na kłęczkach poruszają się grupy zwiedzających. W ścianach wapiennych chodników widać okazałe były krzemienne, które dawniej były przedmiotem zainteresowania górników. Ochroną rezerwatową objęto nie tylko podziemia Krzemionek ale także blisko 400 ha lasu, w którym ustalono 384 gatunki roślin w tym wiele rzadkich. Niektóre z nich można poznać wędrując oznakowaną ścieżką przyrodniczą. W pobliżu znajduje się rekonstrukcja wioski neolitycznej, w której co pewien czas odbywają się pikniki archeologiczne.

**Muzeum Archeologiczne
i neolityczna kopalnia w Krzemionkach
k/Ostrowca Świętokrzyskiego**
tel. 041 262 09 78
www.krzemionki.pl

Ruiny wielkiego pieca w Skarżysku-Rejowie

Wielki piec w Rejowie wzniesiony został nad rzeką Kamionką, dopływem Kamiennej, w 1770 roku. W tym czasie Rejów wchodził w skład uposażenia klasztoru cystersów w Wąchocku. W roku 1830 zniszczony zakład przechodzi na własność rządu, który poleca go rozebrać i wystawić nowy. Sześć lat później powstał nowy wielki piec, zbudowany według projektu Stanisława Wysockiego i Fryderyka Lempego. Budowla miała formę ściętego stożka o podstawie kwadratu. W tym czasie wybudowano także kanały, odlewnie dla dużych odlewów i lania pocisków oraz osiedle fabryczne. W 1839 roku zakład został częściowo zniszczony przez powódź. Wielki piec był czynny do 1901 roku. W ubiegłym wieku obiekt został częściowo zrekonstruowany. W budynku zawiadowcy dawnej huty „Rejów” mieści się obecnie Muzeum im. Orła Białego. Zakład wielkopieczowy w Rejowie znajduje się na terenie obecnie określanym jako Staropolskie Zagłębie Przemysłowe. Do tego okresu nawiązuje część ekspozycji, gdzie prezentowane są wyroby tradycyjnego kowalstwa i sztuki odlewniczej. W muzeum znajduje się także wystawa obrazująca rozwój miasta Skarżyska-Kamiennej. Tematyką wiodącą jest jednak II wojna światowa, martyrologia mieszkańców Skarżyska-Kamiennej i okolic i walka oddziałów partyzanckich z okupantem hitlerowskim. Na dziedzińcu muzeum znajduje się duża, plenerowa wystawa militariów. Zgromadzono na niej wiele rodzajów i typów ciężkiego sprzętu bojowego: działa artyleryjskie, armaty przeciwpancerne i przeciwlotnicze, wyrzutnie rakietowe, czołgi, wozy pancerne i samoloty. Wśród eksponatów jest wiele obiektów unikatowych, między innymi pełnomorski kuter torpedowy ORP „Odważny”, niemieckie samobieżne działo pancerne StuG IV.

Muzeum im. Orła Białego
ul. Słoneczna 90
26-110 Skarżysko-Kamienna
tel. 041 252 02 31
www.orzelbialy.skarzysko.org

Kuźnice Koneckie

W północno-zachodniej części województwa leżą trzy miejscowości, w których znajdują się zabytkowe zakłady przemysłowe. Są to: Sielpia, Stara Kuźnica i Maleniec.

Nad rzeczką Młynkowską leży miejscowość Stara Kuźnica. Znajduje się tu jedyna w Polsce, zachowana w pierwotnej postaci, kuźnica z miechami i młotem, które są napędzane przez koło wodne. Młot naciskowy z początku XIX wieku należy do takiego typu urządzeń, jakie były sprowadzane do Polski na przełomie XVII i XVIII wieku. Nieco na uboczu znajduje się miejscowość Maleniec nad rzeką Czarną. W roku 1784 powstała tu kuźnica, w której między innymi wytwarzano stalowe odkuwki na lufy do słynnych sztucerów produkowanych w królewskich manufakturach w Kozienicach. Zakład był czynny do 1967 roku i do dziś jest doskonale utrzymany. W czasie zwiedzania można zobaczyć pracujące maszyny i napędzające je koło wodne.

W miesiącach letnich w tych trzech miejscowościach odbywa się Festiwal Technologiczno-Turystyczny „Kuźnice Koneckie”. Jego organizatorem jest Starostwo Powiatowe w Końskich. Zadaniem festiwalu jest pokazanie działania zabytkowych urządzeń. W Sielpi i Maleniu uruchamiane są koła wodne. W Starej Kuźnicy odbywa się pokaz kucia żelaza młotem naciskowym. W czasie festynu prezentowane są ginące zawody i zanikające rzemiosło. Warto na przykład zobaczyć jak wypłata się koszyki, wypieka chleb w domowym piecu lub wykonuje przedmioty z drewna. Na kiermaszu można między innymi kupić sztuczne kwiaty, miód prosto od pszczelarza i ryby od hodowców z pobliskich miejscowości. W zabytkowych murach prezentowane są wystawy plastyczne, a na scenie występują zespoły artystyczne.

Organizator „Kuźnic Koneckich”:
Starostwo Powiatowe w Końskich
ul. Staszica 2, 26-200 Końskie
tel. 041 372 41 34
www.powiat.konskie.pl

Wytopki Ołowiu

Na terenie Parku Etnograficznego Muzeum Wsi Kieleckiej w Tokarni od kilkunastu lat organizowana jest impreza folklorystyczna „Wytopki ołowiu”. Jej korzenie sięgają odległych lat, kiedy to w okolicach Chęciny wydobywano rudy srebra i ołowiu. Głównym punktem imprezy jest pokazowy wytop ołowiu z merytorycznym komentarzem współpracujących z Muzeum pracowników Akademii Górniczo - Hutniczej w Krakowie. Z wytopionego ołowiu bite są następnie okolicznościowe medale, które wędrują do zwiedzających. Obok niewielkiego pieca do wytopu ołowiu znajdują się stanowiska na których można obejrzeć pokaz pędzenia dziegiu i smoły drzewnej, oraz produkcji węgla drzewnego. Zainteresowanie uczestników imprezy wzbudzają rzemieślnicy ginących już zawodów: bednarza, rymarza, garncarza. Jest możliwość obejrzenia pracy kowala, który ciężkim młotem potrafi wykuć misterne wzory. Tradycyjnie w czasie każdej imprezy odbywają się kiermasze rękodzieła i sztuki ludowej, dużym zainteresowaniem cieszą się rzeźby, sztuczne kwiaty, wiklinowe kosze. Istnieje możliwość spróbowania chleba pieczonego domowym sposobem i podplomyków. Można skosztować miodu lub kupić wyroby z wosku. Na uczestników imprezy oczekują bryczki i konie. Okoliczne gospodarstwa agroturystyczne zachęcają do ich odwiedzenia organizując degustacje potraw regionalnych. „Wytopki ołowiu” to także doskonała promocja Parku Etnograficznego. Zwiedzający z zainteresowaniem oglądają drewniane domostwa i sprzęty znajdujące się tam. Oprawą całodzienną imprezy są występy kapel i ludowych zespołów tanecznych z terenu województwa świętokrzyskiego.

**Park Etnograficzny
Muzeum Wsi Kieleckiej**
Tokarnia 303, 26-060 Chęciny
tel. 041 315 41 71
www.mwk.com.pl

Żelazne Korzenie

Od 2004 roku na terenie „ARCHEO-PARKU” w Starachowicach, który znajduje się przy Muzeum Przyrody i Techniki im. Jana Pazdura, odbywa się piknik archeologiczny „Żelazne Korzenie”. Zadaniem tej imprezy jest przybliżenie wiedzy o umiejętnościach technicznych i życiu codziennym ludności zamieszkującej dolinę rzeki Kamiennej w okresie wpływów rzymskich. W trakcie „Żelaznych Korzeni” odbywają się warsztaty edukacyjne i pokaz starożytnej metalurgii żelaza ze wszystkimi elementami tego procesu. Uczestnicy imprezy oglądają między innymi wydobywanie rudy z warpy górniczej, następnie budowę pieców dymarskich, ich obsługę i wydobycie łupki żelaza po zakończonym procesie. Ale starożytne hutnictwo jest tylko jednym z wielu elementów festynu podczas którego prezentowane jest także tkactwo, złotnictwo, plecionkarstwo, obróbka drewna i wiele innych jeszcze elementów życia codziennego ludzi zamieszkujących ziemię polskie 2000 lat temu. Organizowane są także próby rekonstrukcji obrzędów i scen z życia codziennego. Bardzo widowiskowe są prezentacje starć zbrojnych legionistów rzymskich z barbarzyńcami oraz lekcje fechtunku z użyciem ćwiczebnych tarcz i mieczy. Dla zorganizowanych grup uczniowskich odwiedzających piknik przygotowane są zajęcia edukacyjne. „Żelazne Korzenie” odbywają się w pobliżu zabytkowego wielkiego pieca z 1899 roku, dzięki czemu możliwe jest prześledzenie metalurgii żelaza od czasów najdawniejszych do nowożytnych.

**Świętokrzyskie Stowarzyszenie
Dziedzictwa Przemysłowego w Kielcach**
ul. Zamkowa 5, 25-009 Kielce
tel. 041 344 52 91
www.korzenie.gimnazjum.com.pl

**Muzeum Przyrody i Techniki
Ekomuzeum im. Jana Pazdura**
ul. Wielkopiecową 1, 27-200 Starachowice
tel. 041 275 40 83
www.ekomuzeum.pl

INFORMACJA TURYSTYCZNA

Powiat jędrzejowski

Punkt Informacji Turystycznej Gminy Nagłowice - Dworek Mikołaja Reja
ul. Kacpra Walewskiego 7, 28-362 Nagłowice, tel. 041 381 45 70, fax 041 381 49 21
<http://ug-naglowice.webpark.pl>
e-mail: dworekreja@wp.pl

Miasto Kielce

Centrum Informacji Turystycznej
ul. Ściegiennego 2 (Wojewódzki Dom Kultury), 25-033 Kielce, tel./fax 041 348 00 60, 041 361 80 57
www.swietokrzyskie.travel
e-mail: informacja@swietokrzyskie.travel

Informacja Turystyczna
Pl. Niepodległości 1 (Dworzec PKP I p.), 25-506 Kielce, tel./fax. 041 345 86 81, 041 367 64 36
www.um.kielce.pl/turystyka

Punkt Informacji Turystycznej
Świętokrzyski Oddział PTTK w Kielcach, ul. Sienkiewicza 29, 25-007 Kielce
tel. 041 344 77 43, fax. 041 344 59 14
www.pttkkielce.pl

Powiat konecki

Punkt Informacji Turystycznej Oddział PTTK w Końskich
ul. Zamkowa 7, 26-200 Końskie, tel. 041 372 31 70
www.pttkkonskie.pl

Powiat opatowski

Punkt Informacji Turystycznej Oddział PTTK w Opatowie
Pl. Obrońców Pokoju 18, 27-500 Opatów, tel. 015 868 27 78
<http://free.ngo.pl/pttkopatow>

Powiat ostrowiecki

Punkt Informacji Turystycznej (Klub „Bałtek”)
27-423 Białtów 55, tel. 041 264 12 93
www.baltow.info

Oddział PTTK im. Stanisława Jeżewskiego w Ostrowcu Świętokrzyskim
Koło Przewodników Świętokrzyskich
Al. 3 Maja 5, 27-400 Ostrowiec Świętokrzyski, tel. 041 265 25 24
e-mail: pttkostrowiec@xl.wp.pl

Powiat pińczowski

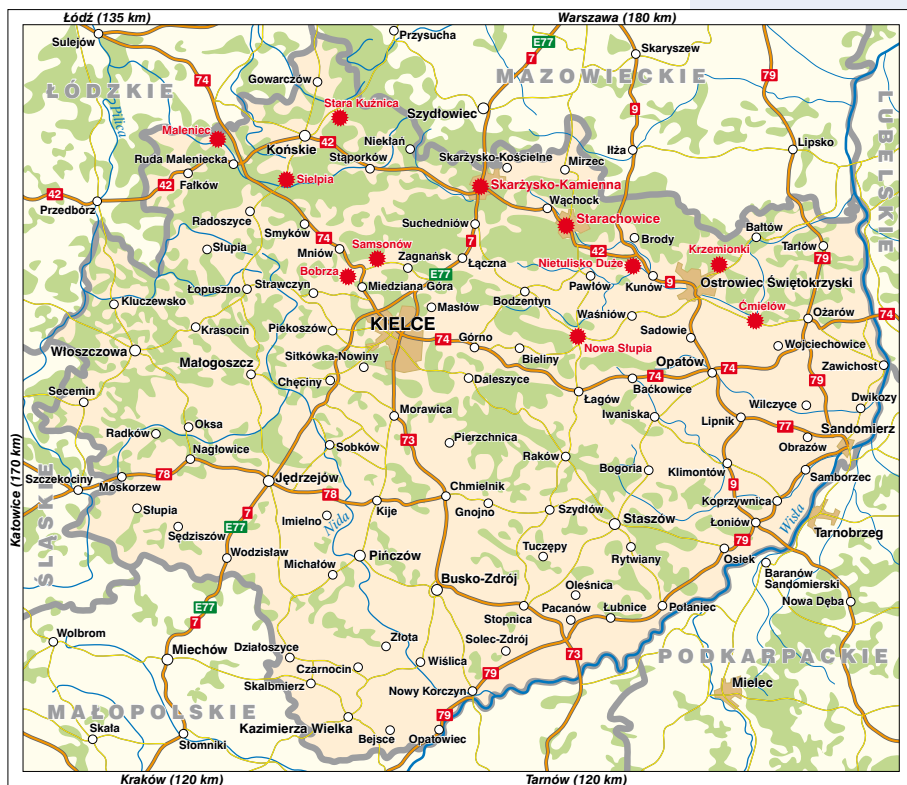
Centrum Informacji Turystycznej Ponidzia
ul. Piłsudskiego 2a, 28-400 Pińczów, tel./fax 041 357 24 72
www.muzeumitpinczow.eu

Powiat sandomierski

Punkt Informacji Turystycznej w Sandomierzu PTTK Oddział w Sandomierzu
ul. Rynek 12, 27-600 Sandomierz, tel. 015 832 23 05, tel./fax. 015 832 26 82
www.pttk-sandomierz.pl
e-mail: poczta@pttk-sandomierz.pl

Powiat starachowicki

Oddział PTTK im. J. Głowackiego
ul. Krywki 1, 27-200 Starachowice, tel. 041 274 62 68

Wydawca:

Urząd Marszałkowski Województwa Świętokrzyskiego
25-516 Kielce, Aleja IX Wieków Kielc 3, tel. 041 342 15 49, fax 041 344 52 65
www.sejmik.kielce.pl

Realizacja:

Wydawnictwo GLOB-TOUR, Kielce, tel. 0 601 41 00 27, www.globtour.swietokrzyskie.pl
Tekst i zdjęcia: Michał Paszkowski, skład: Andrzej Paszkowski
Nr 10 (2007) • Wydanie targowe • ISSN 1429-9836

